

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Obs. Inbjudningen till Pristäflan sid. 148.

1891.

4:e häft.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

INNEHÅLL:

Riksdagen och flickskolorna.

En olärd, Något om den uppfostrande kritiken.

Helene Dickmar, Hedda Gabler.

M. S., Kristiania, seet gjennem de senere års skönlitteratur.

E. L., Syster Rose Gertrude och de spetälske på Sandvichsöarna.

Louise Andersen, Lidt fra en Fællesskole i Norge.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Pristäflan.

Pris pr årgång: {För Förbundets medlemmar kr. 2:50.
 {För icke medlemmar » 4:00.

Fredrika-Bremer-Förbundets hemstudier.

Ledning för hemstudier inom olika ämnen lämnas af Fredrika-Bremer-Förbundet. Ledningen innefattar:

- 1) *Allmänna råd eller anvisningar rörande litteratur*, afgift 1 kr.
- 2) *Studieplan* 5 »
- 3) *Råd och fortsatt ledning*, hvarvid lärjungen har rätt att hvar fjortonde dag insända en skriftlig uppsats och förfrågningar.
Afgift för halfår för hvarje ämne 15 »

Närmare upplysningar meddelas genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå.

Å

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm,

finnas anmälda kvinliga arbetssökande såsom: lektions-gifvare i språk, svenska ämnen, musik, sång, ritning och målning, handarbeten m. m., svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster, sjuksköterskor m. fl.

Å *Fredrika-Bremer-Förbundets byrå mottagas
anmälningar till inträde i förbundets*

Sjuk-kassa.

*Äfven personer, som icke äro medlemmar af
förbundet, kunna blifva delegare i densamma.*

Riksdagen och flickskolorna.*)

Under loppet af nära femtio år har tid efter annan inom riksdagen väckts förslag, som afsett kvinnobildningens höjande. Vid 1844 års riksdag väckte magister Anders Lagergren på riddarhuset motion om upprättande af en normalskola för fruntimmersundervisningen. Förslaget vann för tillfället ingen framgång, men den tanke, det innebar, kunde icke falla. Vid 1859—60 års riksdag beviljade rikets ständer anslag till upprättandet af högre lärarinneseminarium och vid påföljande riksdag äfven till inrättandet af en med seminariet förbunden öfningsskola, statens normalskola för flickor. Däremot hafva hittills alla försök strandat att förmå riksdagen att bevilja anslag till inrättandet på offentlig bekostnad af högre flickskolor.

Men om än sålunda inga offentliga flickskolor kommit till stånd, kan det dock ej sägas, att de bemödanden, som i detta afseende gjorts af regeringen och af enskilda personer, varit utan frukt. Den vid riksdagarna förda diskussionen har utan tvifvel bidragit såväl att klargöra frågans vikt och betydelse som att ådagalägga behovet af statens hjälp i en eller annan form, och resultatet däraf har blifvit det understöd åt redan befintliga flickskolor, som år 1874 första gången beviljadt å extra stat till ett belopp af 30,000 kr., sedan öfverflyttats till ordinarie stat och småningom ökats, tills det vid 1882 års riksdag bestämdes till 70,000 kr. Att emellertid denna summa redan då var otillräcklig, var klart för hvar och en, som något sysselsatt sig med denna fråga. Redan vid sistnämnda riksdag väcktes derföre motion om att det af regeringen begärda anslaget måtte utgå med 100,000 kr. i stället för med 70,000, och vid de tre följande riksdagarna väcktes motioner i samma syfte. Dessa afslogos

*) Separat-aftryck af denna artikel har utdelats till kamrarnas ledamöter redan innan frågan om förhöjdt anslag till flickskolorna förekom inför riksdagen.

emellertid, men då såsom det förnämsta skälet till afslag anfördes, att erfarenhet saknades såväl om beskaffenheten som om resultatet af den vid de högre flickskolorna meddelade undervisningen, väcktes inom riksdagen förslag om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning af dessa förhållanden. I enlighet härmed ingick 1885 års riksdag till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes låta undersöka, huru undervisningen i de enskilda högre skolorna för kvinlig ungdom bedrefs och hvilka resultat af densamma dittills vunnits samt att af de upplysningar, som genom undersökningen erhållits, gifva riksdagen del. En komité tillsattes för detta ändamål, och de af densamma företagna undersökningarna ha otvetydigt gifvit vid handen, att flickskolorna i allmänhet, efter måttet af sina krafter, sträfva att fylla sin ansvarsfulla uppgift och att det väsentligen är deras dåliga ekonomiska ställning, som bär skulden för de befintliga bristerna, vare sig dessa framträda i form af mindre god undervisning, olämplig anordning af de resp. läroämnena och lärokurserna, dålig lokal eller otillräcklig och bristfällig materiel.

Då dessa förhållanden icke kunna anses vara allmänt kända, torde det ej vara obefogadt att med några ord närmare belysa dem.

Att undervisningen i flickskolorna understundom lämnar åtskilligt öfrigt att önska, beror i första rummet därpå, att skolorna i allmänhet icke hafva råd att anställa kompetenta lärarinnor, åtminstone ej i tillräckligt antal, utan mången gång måste nöja sig med personer, som hvarken äga erforderliga kunskaper eller pedagogisk utbildning. Ofta besättas lärarinneplatser med unga flickor, som efter slutad skolkurs, under vistelsen i hemmet, önska någon regelbunden sysselsättning, och dessa, som icke äro hänvisade att lefva på inkomsten af sitt arbete, kunna naturligtvis nöja sig med en mycket låg aflöning. Visserligen utveckla åtskilliga af dessa lärarinnor ett aktningsvärdt nit och intresse, men de sakna ofta förutsättning för att bli goda lärarinnor, och om än i skolornas högre klasser meddelas en bättre undervisning, dels af kompetenta lärarinnor, dels af lärare vid allmänna läroverken, så kan resultatet af undervisningen i dess helhet under sådana förhållanden icke bli tillfredsställande.

Men äfven där skolans tillgångar medgifvit anställandet af en duglig lärarepersonal, har hon sällan kunnat aflöna den så, som billigheten och hennes eget välförstådda intresse fordrat. Flickskolekomitén har härom yttrat, att man vid anblicken af flickskolans löneförhållanden måste *»medgifva riktheten af det påståendet, att kostnaderna för den svenska flickskoleundervisningen till icke ringa del bestrides af lärarinnorna»*. Med endast få undantag har lönen varit nått och jämnt så stor, att den räckt till att fylla de nödvändigaste behofven. Därom vore ej så mycket att säga, om lärarinnan efter några år kunde erhålla någon löneförhöjning, men detta inträffar jämförelsevis sällan. Under de senare åren ha flere skolor till och med nödgats icke obetydligt nedsätta lärarinnornas löner, hvilket varit så mycket kännbarare, som lefnadskostnaderna under tiden rätt betydligt ökats. På lärarinnor i främmande språk ställes därjämte numera vanligen den fordran, att de under längre eller kortare tid skola ha idkat språkstudier i utlandet.

Under ofvan angifna förhållanden blir det svårt för hvarje lärarinna, som ej eger annan tillgång än sin lön, att draga sig fram, för att ej tala om dem, som under studietiden nödgats skuldsätta sig eller som hafva fattiga anhöriga att bispringa. Af lärarinnor, som lefva i ekonomiskt betryck, kan man dessutom ej vänta den friskhet och jämnhet i lynnet, som äro nödvändiga såväl för en fruktbringande undervisning som för en god handledning af ungdomen.

Äfven skolans organisation röner ofta ett ogynnsamt inflytande af den dåliga ekonomien. Det är för flickskolornas styrelser och lärarepersonal väl bekant, att de högre klasserna i allmänhet icke bära sig. Är då en skolas ekonomi dålig, så måste dessa klasser indragas. Följden däraf blir icke blott den, att lärgiriga och begåfvade elever förlora tillfälle till afslutandet af sina skolstudier, utan vederbörande skolstyrelse frestas också att, på det skolan måtte hålla sig uppe vid en jämförelse med andra skolor, låta, till förfång för lärjungarnas sunda utveckling, sådana ämnen, som blott borde förekomma i de högsta klasserna, exempelvis litteraturhistoria och kyrkohistoria, inträda i de klasser, som motsvara mellanstadiet vid de fullständiga skolorna.

Hittills är det endast ett fåtal kommuner, som beredt

flickskolan tak öfver hufvudet, antingen genom att åt henne bygga eget hus eller hyresfritt upplåta lokal. För det stora flertalet äro utgifterna för lokal en tyngande post i budgeten, och därför blir det för mången skola nödvändigt att äfven i detta fall vidtaga inskränkningar, genom att spara på utrymmet. Men det är lätt att inse, att hvarje sådan besparing är till men för lärjungarnas hälsa, isynnerhet som de flesta förhryda lokaler icke äro uppförda till skolhus och sålunda redan i och för sig äro i sanitärt hänseende mindre lämpliga.

En god och någorlunda rikhaltig undervisningsmateriel är nödvändig för undervisningen i naturkunnighet, historia och geografi samt teckning. Men anskaffandet och vidmakthållandet af en sådan hör vid alltför många skolor till de fromma önskningarnas område.

Sedan 1882 har ingen ökning i flickskolans anslag beviljats. Den af riksdagen begärda undersökningen har, såsom redan är nämndt, blifvit gjord, och resultatet af densamma föreligger i det utlåtande, som, afgifvet af komiterade den 19 januari 1888, nu blifvit utdeladt till medlemmarna af riksdagens båda kamrar. Hvad däri sagts om flickskolornas ekonomiska ställning och om det behjärtansvärda i förslaget till ökad understöd åt dessa undervisningsanstalter, har icke blifvit jäfvadt af någon af de myndigheter — direktionen öfver högre lärarinneseminarium, domkapitlen, direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk och medicinalstyrelsen — åt hvilka regeringen uppdragit att yttra sig öfver komiténs utlåtande. Tvärtom har flertalet af dem uttryckt såsom sin åsikt, att det för flickskolans bestånd och framför allt för hennes vidare utveckling är af nöden, att statsbidraget betydligt ökas.

Att flickskolans bekymmersamma ställning behjärtas såväl af regeringen som af enskilda personer inom riksdagen, därom vittna dels Kongl. Maj:ts till innevarande riksdag aflåtna nådiga proposition, att anslaget till flickskolan måtte ökas med 30,000 kr. och sålunda utgå med 100,000 kr., dels tvenne motioner, af hr Wieselgren i Första kammaren och hr Winkrans i Andra kammaren, med yrkande att det nuvarande anslagsbeloppet måtte fördubblas och sålunda utgå med 140,000 kr.

I betraktande af att flickskolorna icke i allmänhet kunnat förbättra sin ställning, utan att denna tvärtom under de senare åren försämrats, kunna flickskolans vänner ej annat än med oro motse utgången af denna frågas behandling af riksdagen. Att *någon* förhöjning kommer att beviljas, därom tyckes man kunna göra sig förhoppning. Det vore också hårdt, om den kongl. komiténs undersökning, som visat, att flickskolorna icke blott behöfva, utan också förtjäna ett kraftigare understöd, skulle tills vidare blifva alldeles utan resultat. Men äfven om man erkänner riktigheten af den gamla satsen, att »något är bättre än intet», så kan man dock ej undgå att finna, att en summa af 30,000 kr., fördelad på omkring 70 skolor, icke kan väsentligen förbättra dessas ställning. Den kraftigare handräckning, som hrr Wieselgrens och Winkrans' motioner afse att gifva flickskolan, är därför i hög grad af behovet påkallad. Den högre flickskolan skulle därigenom förhjälpas att kunna åtminstone hålla sig uppe på sin nuvarande ståndpunkt, till dess en gång stat och kommun enas om att på ett tillfredsställande sätt sörja för flickornas undervisning, vare sig genom att gifva, under lämplig kontroll, en tryggad ställning åt separata flickskolor eller genom att inrätta samskolor.

Något om den uppfostrande kritiken

af

En olärd.

Hos folk, där litteraturen står högt, står i allmänhet också kritiken högt. Man har där vuxit ifrån den gammalmodiga åsikten, att kritik är en blott klanderkonst, en skola för litterärt ovett, där gisslet svänges öfver alla olika tänkande, och färlan hotar hvarje oexaminerad nyhetsmakare.

Kanske kan halten och värdet af en kritik bäst bedömas just af det sätt, på hvilket hon bemöter olika tänkande.

Man behöfver t. ex. blott erinra sig hur den djärfve auto-didakten Buckle mottogs af de större engelska revyerna, eller huru Gladstone behandlade den moderna romanen Elsemere, för att inse huru äfven den ogillande, varnande eller afvisande kritiken kan vara upphöjd och lärorik och verka, väl icke alltid öfvertygande, men dock väckande och förädlande så väl på författarne som på allmänheten. Där sådana granskare leda opinionen vet man att kritiken skall i första rummet *förstå* och *förklara* samt först därefter döma. Man har insett, att hon måste *uppfostra* eller ock afstå från allt inflytande.

Men A och O i all uppfostran är ju kärlek, den enkla och dock så ofta svärlärda konsten att framälska det goda genom att i kärlek tukta det onda, som står det i vägen. En kritik, som vill uppfostra, är underkastad samma naturlag. Hon skall omhulda hvarje kraft, som knoppas i folkets diktarsjäl, värna om hvarje hjärtblad af ny, ädel art, som spirar upp mellan ogräset i dess bördiga jordmån eller med möda klänger sig fram mellan narfven, som från litteraturens allmänning vill tränga sig in och förkväfva det nya hjärtbladet. Kritiken skall sålunda värja dess frihet att växa och utvecklas efter sin egendomliga art; hon skall också i tid tukta missbildningar och beskära vattenskott, som hota den sunda naturliga tillväxten, och lik en god örtagårdsmästare skall hon förbinda de sår, som hon själf slagit, på det de må läkas och ej komma telningens ädla safter att rinna bort. Med andra ord, den uppfostrande kritiken får ej vara vapenlös: den allvarliga varningen, den skarpa bevisningen, den lekande satiren, det godmodiga humoristiska löjet, som, då det beler den felandes svagheter, beler också sina egna — alla dessa vapen har hon i sin arsenal. Brukar hon också dem rätt, d. ä. kärleksfullt, så uppfosttrar hon ej blott resp. unga diktare utan också den läsande allmänheten. Och under detta dubbla inflytande växer sig litteraturen stor och stark.

Naturligtvis gifves det äfven fall, då den obetingade strängheten är på sin plats, då kritiken med skäl gör sig till målsman för den sårade rättskänslans harm och blir bestraffande, ja, fördömande. Men det är endast i yttersta nödfall, där stor fara hotar och där mildare vapen visat sig icke förslå som en ädel kritiker tillgriper sådana vapen, och han

gör det ej utan smärta. Det är ej »til lyst», ej för att skryta med en mer eller mindre slagfärdig kvickhet som den sanne kritikern öfvar sitt bestraffande kall, utan med det allvar, hvarmed domaren faller den brottslige.

Men har kritikern icke förstått sin uppgift, lämnar han de nya plantorna på diktningens mark utan vård och hägn; misslyder han och hånler, där han bort förklara och leda; röjer han en skymt af skadeglädje när han klandrar eller straffar, då är hans sak förlorad. Hans oädla vapen vändas mot honom själf, folket tror honom icke mera, hans ord förklinga i tomma rymden och, ehuru kanske i många afseenden högt begåfvad, står han ensam och maktlös äfven i sina ädlare sträfvanen; och detta emedan han brustit i sann humanitet eller, hvilket är det samma, i *kristligt sinnelag*, och sålunda beröfvat sig själf allt djupare inflytande.

*

Vårt kära fädernesland har blott allt för länge lidit af bristen på en uppfostrande litterär kritik. En gammal man, på sin tid en ansedd och fruktad kritiker, yttrade en gång i sin höga ålder till den, som tecknar dessa rader: »jag var för sträng, jag var elak och uträttade därför icke hvad jag kunnat uträtta».

Senare, under perioden 1860—80 är det väl bekant, hurusom det var hos en *finsk* man, icke hos en svensk, som våra unga skaldar och författare hämtade och erhöilo råd för sin utveckling.

Ännu i dag äro vi i fullkomlig saknad af den ädelt uppfostrande litterära kritik, som är ett af livsvilkoren för en sund och rikhaltig diktning, och hvilken icke kan ersättas af en och annan välvillig och klarsynt författare utanför facket, som rycker undan en stund från slafarbetet i den dagliga pressens tjänst för att kasta in ett inlägg mot en oädel kritik eller gifva ersättning för en uteblifven. Icke så, som skulle den dagliga pressens litteraturgranskning, ehuru flyktig och likasom i förbifarten nedskrifven, sakna sitt värde som förmedlare mellan författarne och allmänheten. Tvärtom blir den ofta af ganska stor betydelse. Men kritiken, i ordets bästa, högsta betydelse, får ej öfvas såsom en bigärning, in-

trängd bland en mängd andra hopade göromål. Den kräver sin man; och det är den mannen, som fattas oss.

*

Hos vårt grannfolk, danskarne, råder ett motsatt förhållande. Kritiken, som där alltid idkats med förkärlek, har under de senare tjugo åren tagits om händer af ett parti, hvilket, i trots af de mästerverk dess ledare åstadkommit på litteraturhistoriens område, samt de, delvis helt säkert befogade protester denne ledare, med realisten Taine såsom föredöme, utslungade mot den romantiska skolans hyperestetiska lärobyggnad, dock kan sägas hafva skadat mera än gagnat. Som bekant öfvergaf nämligen ledaren inom kort sina ädlare förebilder, lämnande den sunda realismen därhän, och har gjort sig, särskildt inom kritiken, till målsman för den krasaste materialism och den råaste sinnlighetsdyrkan, uttalad i ett språk, som täffar med skandalpressens i hänsynslöshet och cyniskt öfvermod.

*

Det är icke lång väg öfver sundet. Smittan af den litterära radikalismen förnimmes redan här. — Hvem skall stäcka dess framfart? Hvem förmå vår ungdom att förblifva sig själf trogen samt rena och väcka till själf försvar den personliga öfvertygelsen i hennes bröst?

Hvem skall hos oss föra den uppfostrande kritikens runor med den äran?

Hedda Gabler. *)

»Men Gud sig forbarne — sligt noget *gjør* man da ikke!»

I denna assessor Bracks slutreplik tyckes Ibsen med profetisk aningsförmåga hafva samlat hela det *stora* publikums omdöme om hans sista arbete. Det ligger en fin, hånfull ironi i denna häpna, förfärad protest mot det — som redan inträffat.

*) Uppsatsen är af förf. omarbetad för Dagny efter en hos H. Aschehoug & C:o utgifven broschyr öfver samma ämne.

I själfva verket har det väl aldrig heller varit Ibsens sätt att skriva om hvad folk brukar göra. Det är snarare som om han tryckte på en dold fjäder i människosjälen, hvars tillvaro människor i allmänhet icke en gång veta om. Ett litet, förunderligt mörkt och hemlighetsfullt rum visar sig där i det allra innersta. Det är kanske blott en helt tunn skiljevägg mellan det och hvad vi hvarje dag hafva för ögonen, se yttringar af i människors sätt att handla och tänka. Lifvets egna tragiska konflikter hafva kanske till och med bragt de allra flesta af oss, någon gång åtminstone, ganska nära denna lilla lönnkammare Men — fjädern förblef orörd — något, vare sig inifrån eller utifrån, hejdade oss — och intet märkligt inträffade.

Ibsen trycker på fjädern, det allra innersta upplåter sig, konsekvensernas kedja löper helt ut, i själsspänningens starkaste moment kastas viljans sista tvekan våldsamt och hänsynslöst ur vägen — och gärningen utföres.

Därför göra hans personer det, som folk icke bruka göra: Hedvig i Vildanden skjuter sig, Rebecka och Rosmer kasta sig i kvarnforsten, Nora slår igen hemmets dörr efter sig, Fruen fra Havet sätter allt på ett kort genom sitt: »Antingen — eller» ... och Hedda Gabler bränner upp Eilert Lövborgs manuskript och sätter sedan sin gamla leksak, general Gablers pistol, för tinningen och trycker af.

Och så talar man om tidens abnorma dimmiga missfoster, lifsledans, pessimismens demoraliserade deliranter, vampyrer, demoner i kvinnoskepnad!

Men har man väl rätt härtill? Är det organiska sammanhanget med det allmänt mänskliga här verkligen brutet, kan ej vår tanke följa trådarna tillbaka och lära att förstå förbindelselänkarna mellan orsak och verkan? Hafva framför allt vi kvinnor rätt att införa dessa kvinnogestalter draga våra kjolar åt oss och säga: »Vi hafva intet med dem att skaffa, intet vare sig att glädja oss öfver eller att lära i denna främmande värld, full af aldrig anad gräslighet.» Helt visst kan det vara angenämast att handla så; men är det ej möjligt, att denna indignation i sin djupaste grund kan visa sig innebära en förfärlig brist på allvar och sanning, när det gäller att granska och döma människohjärtat ... *äfven det egna?*

Låt oss nu t. ex. taga i betraktande en sådan karaktär som direktör Bratts i »Onde magter», den samtidigt med »Hedda Gabler» utkomna boken af Jonas Lie.

Lie vet mycket väl, att de hafva rätt, som ropa: »Sligt noget gjør man da ikke!» Han rör icke vid den lilla dolda fjädern —

men han kommer den mycket, mycket nära. Han visar hur en människas karaktärsfel — som ofta sammanhänger med det starkaste och egendomligaste i hennes personlighet — under ogynnsamma förhållanden och frestelser, omärkligt, oemotståndligt, tum för tum kan drifva henne fram emot *brottet*, så att detta blifver för henne icke blott en aflägsen möjlighet, utan en möjlighet, hvars förverkligande eller upphäfvande rent af beror på en tillfällighet.

Antag blott att det bud, som direktör Bratt skickade af för att taga tillbaka den befallning, som skulle lämnat all hans väns skog till rof för lågorna, *kommit för sent!*

Eller en annan sak: direktör Bratt hade nog, om än på ett sväfvande sätt, tänkt sig att den nedriga insinuation, som han, bakom ryggen på sin intet ondt anande vän, utspridt mot denne, i all tysthet skulle ödelägga det, hvarur en man hämtar kraft att lefva lifvet: hans goda namn och rykte. Men att han rent af skulle dö däraf — *att dräpa!* »Gud sig forbarme — sligt noget *gjör* man da ikke!»

Ingen säger annat, än att Lie här framställer en förträfflig tecknad, psykologiskt riktig, manlig karaktär.

Om vi nu skulle göra ett försök att utreda huruvida Ibsen i »Hedda Gabler» också har skildrat en verklig kvinna.

*
*
*

Ibsen har alltid i sin diktning mest sysselsatt sig med kvinnan. Han tror på att stora krafter ligga dolda hos henne, krafter dem hon ej ens själf klart förstår, och det förefaller som tröttnade han aldrig att mana henne att taga dem i besittning som fullvuxen, medveten personlighet — och med det *ansvar*, som däraf följer.

Men om han kämpar för krafternas *frigörelse*, skulle han därför icke hafva öga för *missbruket* af dem? Det är ju nästan samma sak från en annan sida betraktad.

Och kan det icke vara just af denna grund, som han nu i »Hedda Gabler» lagt ännu en kvinnotyp till sina många föregående, en mörk, ohygglig, hemsk gestalt denna gång; vrångbilden af det kvinliga släktet, en kvinna som genom eget förvållande och ett ogunstigt öde får sina djupaste kvinliga instinkter förvridna och förgiftade och blifver omgifven af en atmosfär, i hvilken hennes karakteristiska fel och kraftigaste anlag växa upp till underliga, jättelika drifhusväxter och slå ut i stora, illaluktande, giftiga blommor, som slutligen taga lifvet af henne själf.

Är nu detta icke tragiskt — icke mänskligt nog att väcka vårt intresse? Är det ej tänkbart, att man möjligtvis en dag kunde hafva något att lära däraf?

* * *

Det är säkert ingen tillfällighet att Ibsen i sitt sista arbete till utgångspunkt för bägge sina hufvudpersoner tager *äktenskapet för att blifva försörjd*.

Men därmed är också sammanhanget med hans öfriga diktning och i synnerhet med hans föregående verk, »Fruen fra Havet», alldeles klargjordt.

Ibsen har nämligen, trots allt, en i ordets strängaste bemärkelse ideal uppfattning af äktenskapet, detta samlif mellan man och kvinna, som blir något »underbart», först då två människor — de två allena — »i frihet och under ansvar» hafva lärt att gifva hvarandra *allt*, det bästa de äga och det bästa de vinna, utan inskränkning eller förbehåll.

Hur långt är det ej mellan denna uppfattning och den grundval, på hvilken ett äktenskap för att blifva försörjd bygger samlifvet.

Ibsen hatar lögnen i dessa af samhället och moralen sanktionerade äktenskap, där skalet väl kan se glatt och helt ut, men där dock masken redan från första stunden borrar sig in och fräter på kärnan. Men han vet äfven med afseende på ett sådant äktenskap, att det i synnerhet fördärfvar den ena af parterna, och det är *kvinnan*.

* * *

Ett resonnemangsparti. — Förr i världen var det väl hufvudsakligen den svaga, viljelösa, outvecklade, ansvarslösa kvinnan, som utan motstånd, med halfslutna ögon lät sig glida in i ett sådant förhållande. Denna kvinnotyp är ej utdöd ännu, och därför har också Ibsen i Thea Elvsted tagit henne med.

Men i våra praktiska tider är det mycket ofta den beräknande, kalla, starka kvinnan, som efter en noggrann kalkyl öfver vinning och risk låter »försörge» sig, när det nu är någon »som endelig med völd og magt vil».

En sådan är Hedda Gabler.

Vid första anblick tyckes hon ej vara ny i litteraturen; vi känna igen henne, i synnerhet från franska romaner ur det högre sällskapslifvet. Från dem känna vi också till konsekvenserna af

hennes olyckliga äktenskap: frestelser utifrån, passion för en annan och sedan äktenskapsbrott, hämd, förbrytelser.

Men Ibsen har mera allvar och mera realism. Han ser djupare. För honom är tragedien, den egentliga tragedien, förstörelse-, förödelseverket redan fullbordadt i ett sådan äktenskap som Hedda Gablers, innan eller oberoende af någon tillstöt utifrån, i själfva förhållandet mellan henne och Jörgen Tesman.

Det är verklig förunderligt, att de flesta kritici i sin sträfvan att finna nyckeln till Hedda Gablers väsen så litet fäst sig vid detta förhållande. Visserligen tages det med som ett moment i utvecklingen af hennes ohyggliga personlighet, men icke som det *centrala*, den första och egentliga grunden till det tragiska nedåtgåendet i hennes själ och den tragiska utgången af hennes lif. Därför är det väl också hon synes dem så gåtfull, så föga verklig, de förstå henne blott glimtvis — eller alls icke.

Det fins ju förhållanden, där en man aldrig fullkomligt förstår en kvinna och tvärtom. Detta gäller ej det allmänt mänskliga, utan — som naturligt är — det för det ena eller andra könet särskildt utmärkande.

Sålunda är, enligt vår uppfattning, i hvilket äktenskap som helst kvinnan mer beroende af den man hon gift sig med än han af henne. Och i ett olyckligt äktenskap står alltid för henne — och för henne ensam — en punkt som det svåraste af allt: samlifvet med en man, som hon icke älskar. Detta är något som har sin grund i kvinnans natur, och som blott kan lända henne till heder.

Men just därför är det, också som Ibsen nu liksom griper oss i armen, hårdt och häftigt, så att det gör ondt. Bort med bindeln från edra ögon, I kvinnor! I som, när I dansat eder trötta, låten försörja eder af den man, som erbjuder sig. Sen litet nogare efter litet djupare in, lären att mäta vinst och förlust efter det innersta i människosjälen, dess dyrbaraste egendom, *personligheten*; och betänken dock hvad det är för vederlag I måsten gifva!

Hedda Gabler har dansat och koketterat sig trött; det vill säga, lefvat det ungdomslif, som säkrast ödelägger all naturlig, sund omedelbarhet och renhet i en ung flickas själ och tankar. Efter mogen öfverläggning finner hon nu, att det vore ganska förståndigt af henne att gifta sig med Jörgen Tesman, »en lovande ung mand i en anseet stilling». Hon vill se folk hos sig, lysa, roa sig. Skulle hennes och Jörgen Tesmans smak icke stämma alldeles öfverens, så är hon en kvinna, som vet hvad hon vill — de kunna ju gå hvar sin väg —

medan han rotar i arkiven, får hon fördrifva tiden så »livligt» hon kan, på andra sätt — den saken låter nog arrangera sig.

Men så inträffar något helt annat; något som icke blott kommer att hindra henne från att lefva efter sin egen smak, utan som äfven skall *tvunga* henne närmare den man hon gift sig med. *Hon skall blifva moder.*

En sådan eventualitet synes hon icke riktigt hafva tagit med i räkningen. Och vid denna tidpunkt i hennes lif stå vi, då ridån går upp. Mot den bakgrunden aftecknar sig hennes bild för oss och den ger *färg åt det hela, från första scenen till den sista.*

Nu står hon ansikte mot ansikte med verkligheten, vederlaget skall betalas fullt ut, och hennes sinne fylles med raseri och afsky. Först nu, då det är för sent, börjar hon, om än blott instinktmässigt, förstå, att det hon gjort kan visa sig innebära ej blott en fehräkning hvad de yttre fördelarna angår, utan rent af en *förnedring* för henne själf personligen, ett brott mot naturens egen harmoni och en för syndelse mot själfva livvets djupaste skönhetslag.

Så blir blotta tanken på barnet för henne som en skärande dissonans, som söndersliter hela hennes personlighet, kropp och själ. Minsta häntydning på hennes tillstånd är henne förhatlig, motbjudande, kännes som en förolämpning, ett slag i ansiktet.

Men just genom detta sitt lidande är det också Hedda Gabler tager plats i samhället som *kvinn*a.

Ibsen låter redan Nora i »Et dukkehjem» säga om sitt äkten-skap: »Jeg har havt børn med en fremmed mand — — å, jeg tåler ikke at tænke på det! Jeg kunde rive mig selv i stumper og stykker!» —

Hedda Gabler har mera stolthet och själfbehärskning. Hon säger ingenting. Men, när hon är ensam, se vi henne gå fram och tillbaka öfver golfvet, orolig, rastlös, jagad af vilda, upproriska tankar. Och hon lyfter armarna och knyter händerna som i raseri — förfärad, förtviflad öfver att tiden glider undan, att det oundvikliga, det, som hon ej vill se, som hon vill skjuta ifrån sig, närmar sig dag för dag.

Och när assessor Brack kommer för att rekognoscera terrängen, undersöka husets »aktiva», som det heter på affärsspråk, och slår an en sträng, som kallas »kraf», »uppgifter», »högre plikter», svarar hon endast kort och häftigt: »Ti stille — aldrig faar de opleve noget af den slags».

Men så har också herr Brack klart för sig, att huset är konkursmässigt, och kan bygga vidare på sin egen plan.

Emellertid lefver Hedda sitt dagliga lif af lidande och vi kunna nästan säga hat vid sidan af Jörgen Tesman, denne man, som ej har något att sätta upp mot henne. Icke *kärlek*, som kunde väcka det, som är vekt. Icke *vilja*, som kunde böja det, som är hårdt. Icke *förmåga*, som kunde bryta det, som är högmodigt; icke en gång en rå *kraft*, som kunde skrämma fegheten och tvinga henne till strid. Nej, jämt och ständigt, bittida och sent skall hans: »Tænk det, Hedda. — hvad — tænk det, Hedda — hvad» — blifva den slöa knif, som ideligen föres mot ett öppet sår, vattendroppen, som med sitt stilla, outtröttliga, oupphörliga dropp, dropp, dropp på en människas hufvud oundvikligen för till vansinne — eller död.

* * *

Hedda Tesman kunde dock kanske hafva lärt sig att lefva på resterna — hon, som så många andra. Samhället håller sträng disciplin, den styfvaste nacke kan lära att böja sig. Det kan nog kännas, som om man motsträfvigt släpades bort med brutal makt af starka, oböjliga armar dag efter dag och vecka efter vecka — men småningom dör trotset bort och efterträdes af trötthet, och tröttheten kan aflösas af slöhet och till slut kommer känslolösheten och intager slöhetens plats — och ingenting märkvärdigt inträffar.

Men i Heddass lif tillstöter något utifrån. Hon möter ånyo den ende man, som gjort något djupare intryck på hennes hjärta. Honom hade hon en gång makt öfver, en makt, som hon missbrukade, till dess hon stötte honom ifrån sig — ned i smutsen. Och nu har en annan kvinna, i Heddass ögon henne själf i allo underlägsen, återupprättat honom och fäst honom vid sig med tacksamhetens och tillgifvenhetens band.

Så vakna de starka makterna i Heddass själ: kränkt stolthet, afund, svartsjuka och den gamla dragningen till Eilert Lövborg.

Och den täflingskamp hon nu kastar sig in i för att en gång »få sine fingre i en menneskeskjæbne», äfven hon, och taga igen sin forna makt öfver denne man, den döfvar lifsledan för ett ögonblick, blir något som fyller litet af tomheten, ett slags sport, en hjälp att *glömma*.

Det ser ut, som om hon skulle vinna. Den där lilla sjäpiga Thea hade gjort honom beroende, osäker, feg. Nu skall Hedda få honom efter *sin* vilja, resa honom upp och höja honom efter *sitt* sinne. Sin fulla frihets och själfmedvetenhets spänstighet skall han återvinna.

eldig och glad, skall han få mod och kraft att lefva lifvet — och Hedda Gabler skall blifva hans valkyria. Det blir som ett andedrag i högre luft, något skönt och stort ändtligen en gång.

Men hon svikes i sin tro på Lövborg. Sin makt öfver honom behåller hon dock; mellan honom och Thea är allt hädanefter slut. Boken, manuskriptet, deras gemensamma arbete har han förlorat, sitt lif har han rifvit i stycken, och hon kan ej hjälpa honom att sätta ihop det igen. Han skickar ju själf bort henne.

Hon visste det nog, Hedda Gabler. *Ville* hon blott, så *måste* hon segra.

Men hon lyssnar vidare till Theas och Eilerts samtal — med spänd uppmärksamhet.

Fru Elvsted: »Ved du vel, Lövborg, at dette her med bogen — — — alle mine dage vil det stå for mig, som om du havde dræbt et lidet barn.»

Lövborg: Du har ret i det. Det er som et slags barnemord.

Fru Elvsted: »Men hvor kunde du så —! jeg havde jo også min del i barnet.»

Hedda: (næsten lydlöst) »Ah, barnet — — —.»

Det var en ödesdiger bild, den farligaste Thea kunde valt; den träffar en sårbar punkt i Heddas hjärta. Nu *glömmer* hon icke längre — *deras* barn — under det *hon* —!

»Aa — dersom du kunde forstå, hvor fattig jeg er — og *du* skulde have lov til at være så rig!» — hade hon sagt till Thea. Fattig. Ja, just det. Aldrig har hon känt det så djupt som nu. Ty nu inser hon det: till och med i detta ögonblick äro de två där rika mot henne. Thea må gå bort, bandet dem emellan kan dock aldrig upplösas. Den orätt han tillfogat henne är för honom det enda, som ej kan godtgöras. Intet samarbete mer från denna stund, men ej heller någon framtid; lifvet har hädanefter intet värde mer för honom.

Ett ord af Hedda skulle vara nog: »Lugna er, barnet är räddadt».

Då skulle Thea få igen sin makt öfver honom, dubbelt starkare än förr, han skulle upprättas igen — kamratskapet dem emellan fortsättas. *Nej*.

Nu äro de vakna, alla de onda makterna i Heddas själ. Starka och vilda som roffåglar, spanna de ljudlöst ut sina stora, svarta vingar öfver den.

Nej — deras barn ger hon dem icke tillbaka.

Må Thea gömma sig undan och gråta öfver sin förlorade lifsglädje — hvad betyder väl det. Må Eilert Lövborg söka döden! Det är ju för honom det näst bästa; det är något skönt och stort äfven i det att hafva mod att själf bryta upp från livvets gille! — — —

Och i denna sinnesstämning kastar Hedda Gabler manuskriptet på elden, medan hon hvisskar: »Nu bränder jeg dit barn, Thea, du med krushåret — dit og Eilert Lövborgs barn — nu bränder, nu bränder jeg barnet». —

* * *

Men — det är Ibsen som har sagt: »Her gaar en nemesis igjennem livet! »Redan nu har den ödesdigra, järnhårda lagen om orsak och verkan gripit fatt i Hedda. Korrektheten, det enda hon räddat ur sitt lifs skeppsbrott, håller på att gå förlorad. Hon måste tänka på att försvara sin yttre ställning.

Hvad skall väl den hederlige Jörgen Tesman taga sig till, när han får höra hvad hon gjort. Det gifves blott en utväg att tysta ned honom. »Förstår han da ikke — at hun for hans skyld — *just i denne tid*» — — —

Nej, hon *kan* inte. Hon tvärstannar, full af vämjelse för sig själf. Det är dock alltför motbjudande!

Hvarför är det så svårt för henne att få denna lögn öfver sina läppar, då alla andra glida så lätt? Här möta vi åter den kvinliga känsligheten hos Hedda Gabler, kvinnan i henne, som våndas och vrider sig i förtvivlan öfver att hafva sjunkit så djupt. Är icke denna lögn värre än all annan, är den ej ett helgerån? — Nu sviker henne själfbehärskningen, för första gången glömmet hon, att hon ej är ensam, och i upprorisk smärta vrider hon händerna med ett jämmerrop: »Å, jeg forgår — jeg forgår i alt dette her!»

Men vid Lövborgs död och hvad därpå följer, drager sig nätet ännu tätare tillsamman om henne.

Och så är måttet rågad. Den framtid af uselhet, lögn och själförakt, som hon nu ser för sig, den har blifvit henne omöjlig att möta. Lefva sitt lif som den fattigaste bland kvinnor, i assessor Bracks makt och mor till Jörgen Tesmans barn. — Nej, hellre dö.

Men dessförinnan är det som om hon greps af en känsla af ansvar gent emot den man, hvars namn hon ändock bär; hon vill hafva deras äktenskapliga konkursstat underskrifven af Jörgen Tesman, innan hon dör. — »Er der ingen ting, I to kan bruge mig til her?»

Tesman: Nei, ingen verdens ting. — Herefter får såmæn De være så snil at holde Hedda med selskab, kjære assessor».

Hellre dö!

Det stora, det ursprungliga i henne reser sig; allt annat kastas ur vägen. Den lilla löndörren springer upp — — och handlingen utföres.

Det ljuder som en skärande dissonans för våra öron; det var strängarna i ett människohjärta, som spändes till det yttersta — och brusto.

* * *

De mått, hvarmed moraliska värden mätas i Ibsens diktning, är ej alldagligt. Utan hänsyn, utan tanke på konsekvenserna, borrar han sin blick ned i människosjälens djup, med kraf på det stora idealet: sanning. Också är det få, som hafva öga för skönheten i detta hans kraf, ehuru det bringar deras estetiska njutningsbegär och deras slöa, efter de mänskliga möjligheterna afpassade hvardagsmoral i oro och upprör.

Låt vara att Ibsen är pessimist, han ser ju saker mörkt. Men det finns en pessimism, som öder krafter, en annan som väcker dem. Den första har sin grund i människoförakt, den andra i tro — och den är Ibsens.

Helene Dickmar.

Kristiania, seet gjennem de senere aars skjönliteratur.

Brev til »Dagny» fra Kristiania.

Mange af de böger, som i de senere aar udkommer her foregaar i Kristiania. *Hedda Gabler*, *Kjellands Professoren*, fru Munchs *Kvinder*, *Helene Dickmars Ud i Livet*, *Gunnar Heibergs Kong Midas*, fru Skrams *Fjeldmennesker*, *Asta Graahs Folk*, fru Auberts *Stedbarnet* og *Forfængelighed*, i dem alle er scenen lagt helt eller delvis i Kristiania og viser os samfundsforhold derfra. Det er et broget, modsigende og i det hele ikke meget tiltalende billede som blir resultatet. Vi ser at Kristiania er bleven en stor by med mange forskjellige kredse og centra.

Kong Midas og *Fjeldmennesker*, der aabenbart bevæger sig i de samme kredse og har benyttet samme slags levende modeller, fører os ind i et raat, lössluppet bohêmeagtigt selskab, rigtig et udsøgt slet selskab. Vi faar se kunstnerlivet, journalistlivet, aandslivet paa vrangen og sandheden ligesaa, det vil sige i *Kong Midas*, i *Fjeldmennesker* staar personerne i et forbløffende flot og negativt forhold til alt hvad sandt og sandhed er. I *Kvinder*, der er en ligesaa intenst alvorlig bog som de to forrige er det modsatte, ser vi bohémieriet og de frigjorte anskuelser sive sig op fra smudset til de övre lag i samfundet og finde et offer og spolere livet for en ung pige af de mest dannede, men arbejdende, gentilt fattige lag af samfundet. I *Hedda Gabler* ser vi repræsenteret Kristianiadamen par excellence, den dame-mæssige ydre korrekthed, sammen med indre hulhed, en fordærvet fantasi og en ubændig forfængelighed og herskesyge — store kræfters offer i et lidet samfund; desuden Kristiania videnskabelighed og intelligents repræsenteret ved det kjedelige fagmenneske Tessmann og det fordrukne geni Lövborg, begge professoremner. I *Folk*, der foregaar i almindelig dannede Kristianiakredse, blandt grosserer, professorer, lærde, reisende og yngre og ældre damer, faar vi indblik i en sladder, der ikke viger tilbage for de laveste sigtelser lige over en ung uskyldig pige, der paa sin side viser den nobleste tilbageholdenhed og finhed i sine fölelser og i sine vanskelige personlige forhold, ganske ubeskyttet som hun staar med sin naive, godtroende far, professoren, til eneste stötte; men vi finder ogsaa hos hende en lyst til at udfordré sladderen og en krashed, næsten cynisme i tale og udtryk som det er næsten lige saa umulig at tro paa hos en fin ung dame, som paa en saadan sladder i dannede kredse. Man forsikrer imidlertid at det hele kloge, dygtige stykke er tagen af livet.

Kjellands *Professoren* er en afslören af og protest imod det tryk som öves af enkelte grundfæstede autoriteter blandt videnskabsmænd og embedsmænd og den lyseslukker en saadan autoritet lægger paa tanke-, tale-, aand- og trykkefrihed i vor by. I *Stedbarnet* af fru Aubert skildres hos en indflyttet smaastadsfamilie det naive, grovkornede snobberi, der vil »være med» coûte que coûte og for hvem en kammerherre er et ideal og en inapellabel autoritet. I *For-*

fængelighed af samme forfatterinde føres vi med djærv og sikker haand ind i Kristiania-ungdomens løsslupne jargon og dens familiære uærbødighed mod de ældre, der flourerer jævnsides med et godt gammeldags tyranni hos familiefaderen i en lidt snobbet og naiv pengestolt grosserer-familie. Begge dele fører til at ungdommen render sig en stage i livet ved at forlade de sikre banede veje og emancipere sig fra de ældres ærfarne ledelse.

Ud i Livet (af forfatterinden til de ansete smaa skrifter: *En Kvinderöst i Hanskespørgsmaalet* og *Egteskabsideen i Fruen fra Havet*) fører os op i selskabslivet i de saakalte høiere kredse, skildrer det med levende detaljer i alt sit — for dem som selv er med paa det — *umærkelige* snobberi i gudsfrygt og verdslighed, gudsfrygten blir saa at sige en nødvendig ingredients i, et krydderi paa verdsligheden. Forf. adværer med meget alvor, under den livige fortællings fine slør, mod den gemyt- og sjælelivet udtørrende og personligheden udhulende indflydelse som et ungdomsliv tilbragt i selskabelighed og dands og forfængelighed udöver netop paa de bedst udrustede unge piger. Alethe i *Ud i Livet* er i den hen-seende en Hedda Gabler. En anden ting adværer ogsaa denne bog imod, discret og fint, men tydelig nok for den som kan læse, og det er maaske det som har ligget forf. mest paa hjerte, det er mod den systematiske uvidenhed om de naturlige ting som hører med til en god og fin opdragelse og som fører til at en ung piges opfatning af egteskabet og hvad egteskabet kræver af hende er ganske falsk og utilstrækkelig. Hvad indflydelse dette udöver paa den lethed og ubetænksomhed hvormed unge piger indtreder i egtestanden, siger sig selv.

Gjengiver nu alle disse böger virkelige Kristiania-forhold? Ja, med et par reservationer og mange tilføielser. Reservationerne gjælder, mærkelig nok, de to store forfatteres indlæg, *Hedda Gabler* og *Professoren*. Det kan ikke undgaa dem som kjender Kristiania fortid, personlig eller gennem traditionen, at begge disse stykker spiller i en forbigangen tid. Den fornemme raahed som Hedda Gabler udviser, omsorgen for altid at redde skinnen og altid være damen, trods den skidne fantasi, den rolle hun spiller, den indflydelse hun udöver paa sine omgivelser, ligesaa vel som

den omstændighed at drukkenbolten er det egentlige geni, der vilde stikke alle de andre, hvis han blot kunde lade være at drikke, alt dette tilhører en tid da Kristiania var en meget mindre by, kun havde en arena, en maalestok, ingen plads gav for individualiteten, ingen næring for videbegjærligheden uden den nysgjærrig at rode i smudset, ingen udvei for geniet uden den at beruse sig. Ud af landet slap man ikke dengang. — Ligesaa med *Professoren*. Professors- og embedsmandsvældet er en reminiscents fra den tid da Kristiania hovedsaglig var en universitetsby. De autoriteter mod hvis almagt og tunge aag *Professoren* er rettet er nu saa ganske stødt fra thronen, saa forbigangne, at det eneste som kan forbause er at Kjelland kan have lyst til at anvende sit talent til at give det faldne et saadant — spark.

Kristiania i det sidste aarhundrede gjengivet i kronologisk orden gennem litteraturen, vilde først være det Kristiania som fru Dunker skildrer i sine memoirer, og som ogsaa er kjendt gennem Daaes og Colletts samlinger, det Kristiania, hvis centrum var Grændsehaven (det dramatiske selskab) hvis toneangivende var Bernt Anker og de gamle Kristianiafamilier og hvis poet var Tullin. Saa det Kristiania som fru Collett saa veltalende klager over i *Amtmandens Døttre* og som Welhaven satiriserer i *Soiréebilleder*, det Kristiania, hvis poet og kjælebarn var Welhaven og hvis stedbarn og forskudte geni var Wergeland; derpaa det Kristiania, hvoraf Ibsen, Kjelland og Lie skildrer enkelte hovedtyper i Hedda Gabler, *Professoren* og (et afsnit af) *Familien paa Gilje*; hertil maa föies den rolle Studentersamfundet en gang spillede og som maaske er bedst skildret i Dillings *Begavet*. Bulls *Uden Ansvar* vilde ogsaa höre hid, hvis ikke forf. beklageligvis havde villet give den en større rækkevide og forceret den bort fra sit udgangspunkt. Saa har vi da tilsidst det nuværende Kristiania som tildels er skildret i ovennævnte moderne böger; men der er meget igjen som ikke er skildret i nogen bög og som supplerer, mangfoldiggjør og korrigerer bögerne. Herom mer i næste brev.

M. S.

Syster Rose Gertrude

och

De spetälska på Sandwicksöarna.

Efter engelska källor meddeladt af

E. L.

I början af år 1890 gick en notis genom den europeiska pressen om en ädel engelsk kvinna, hvilken lämnat fädernesland, hem och vänner för att upptaga den afiidne Fader Damiens verksamhet bland de spetälska på Sandwicksöarna. Man erfor äfven, att denna ädla kvinna var dominikanernunnan Rose Gertrude, att hennes världsliga namn var Miss Amy Fowler, att hon, ehuru dotter till en anglikansk präst, under en vistelse i Paris efter moget öfvervägande öfvergått till katolicismen. Under många år hade hon i tysthet utbildat sig för det kall hon valt till sitt lifs uppgift, i det hon tjänstgjort på sjukhus såväl i England som i Paris. Särskildt i den franska hufvudstaden hade hon varit i tillfälle att vårda några fall af spetälska. Det anfördes äfven, att hon var så föga angelägen om ryktbarhet, att hennes afresa till Molokai troligen skulle förblifvit en hemlighet om icke prinsen af Wales nämnt därom i ett offentligt tal.

Mången torde erinra sig hurusom den ädle belgiske prästen, Fader Damien, hvilken tillbringat årtal bland Molokais spetälske, slutligen själf föll ett offer för den fruktansvärda sjukdom, åt hvars bekämpande han ägnat sitt lif. Den hemska utsikten att måhända träffas af samma öde kunde dock icke afskräcka denna ännu ej trettioåriga kvinna från att följa hans exempel. Vi meddela här några utdrag ur syster Rose Gertrudes offentliga berättelse, förvissade om, att det storartade arbete i människokärlekens tjänst, som pågår på dessa aflägsna öar, ej kan vara utan sitt intresse för de många bland våra läsare som ömma för mänskligt elände och lidande.

* * *

Syster Rose Gertrudes cirkulär »till de spetälskas vänner i hela världen» offentliggjordes i Morning Post för den 12 maj förlidet år och åtföljdes af ett bref till en vän i Paris, i hvilket orsaken till

dess offentliggörande angifves. Såväl under sin resa genom Amerika som efter ankomsten till sin bestämmelseort hade den anspråkslösa systemen varit mycket besvärad af efterhängsne »reporters», hvilka hon dock aldrig tog emot. För att nu beriktiga deras falska uppgifter hade hon under den hawaiiiska hälsovårdsnämndens öfverinseende uppsatt sin berättelse öfver förhållandena på dessa öar.

Alla sjukhus i det hawaiiiska kungariket, liksom äfven spetälskekolonien på ön Molokai, Kapiolani-hemmet och undersökningsstationen på Kalihi stå under uppsikt af en hälsovårdsnämnd, hvilken varmt berömmes för sitt nit. Hvarje person som befaras vara angripen af spetälska undersökes först af läkaren i distriktet. Är fallet misstänkt, skickas han till den tjänstgörande läkaren i Kalihi, hvilken har mera erfarenhet i dylika undersökningar, och slutligen föres han inför undersökningsnämnden till en afgörande pröfning.

Undersökningsstationen på Kalihi, den af Sandwichsöarna som kommer närmast Hawai i storlek, en vackert och sundt belägen inhägnad plats nära hafvet, är delad i två skarpt skilda afdelningar, den ena för spetälska, hvilka stå under särskild behandling af en tysk läkare, den andra för tvifvelaktiga fall, där patienterna vårdas till dess tydliga sjukdomstecken infinna sig eller de kunna utskrifvas såsom friska. Ingen som helst beröring får ega rum mellan de olika afdelningarna, så att fara för smitta förefinnes ej. Patienternas antal utgjorde vid tiden för syster Rose Gertrudes bref 45. De bo i skilda små trästugor och för deras behof äfvensom för deras trefnad sörjes på bästa vis. Inom inhägnaden finnas dessutom mottagnings- och undersökningsrum, rum för läkaren och för den infödde uppsyningsmannen, kök, uthus m. m., samt en liten nätt byggnad, inbäddad i blommor och grönt, för den tjänstgörande systemen. Det är här syster Rose Gertrude fått sin verksamhet förlagd och ej som först var meningen på Molokai. Hälsovårdsnämnden gaf nämligen vika för den tyske läkarens, d:r Lutz', ifriga begäran om europeisk hjälp vid vården af sina patienter, hvilka själfva föga eller intet kunna sköta om sina sår, intaga sin medicin o. s. v. Omsorgen för barnens uppfost-
 ran faller äfven på systemens lott, och hon omtalar med stor tillfredsställelse hurusom hälsovårdsnämndens president låter inreda en byggnad till skola och kapell, där barnen skola erhålla undervisning i såväl boklig lärdom som praktiska yrken, och där äfven korta gudstjänster kunna hållas.

Genom nyssnämnde presidents vänliga försorg hade syster Rose Gertrude i sällskap med honom och ett par läkare haft tillfälle göra

ett besök på Molokai. De landstego vid Kalaupapa, en by med små hvitmålade trästugor, omgifna af trädgårdar, där hon till sin förvåning fann icke mindre än tre kyrkor, en romersk-katolsk, en reformert och en mormonkyrka. Trots det fula vädret omringades de genast af en del spetälske, hvilka hälsade den afhållne presidenten med glada »aloha»-rop, en hälsning som på landets språk är ett uttryck för tillgifvenhet och glädje. Många hade vanställda ansikten och omlindade händer och fötter, men de flesta sågo glada och förnöjda ut. I denna by besökte hon ett hem, där 95 flickor och oförsörjda kvinnor i en ålder växlande mellan 5 och 80 år erhålla god och kärleksfull vård af sex franciskaner-nunnor från Syracuse. Hälsovårdsnämnden sparar intet för deras trefnad, och sofrummen i denna anstalt kunna mäta sig med dylika i de bästa engelska sjukhus. Syster Rose Gertrude tackade dock ofrivilligt Gud, att han liksom förslöar deras sinnen, hvilka måste vara i daglig beröring med dessa arma, fränstötande sjuklingar. I trots af den förfärliga sjukdomen sågo flickorna i allmänhet glada och lyckliga ut. Franciskaner-systrarna hade en särskild liten prydlig bostad för sig och eget ekipage för att kunna fara öfver till goss-hemmet och det lilla sjukhuset i Kalawao på andra sidan af ön.

Då hon färdades öfver till denna by mötte hon flera ridande. Styrelsen hade nämligen ställt mer än 800 hästar till sådana sjuklingars tjänst, hvilka ej kunna gå, ett bevis bland många för den kärleksfulla omsorg man ägnat åt dessa olyckligas trefnad.*)

I Kalawao, den ort där Fader Damien verkat och dött, såg hon med glädje tydliga spår af hans välsignelsebringande verksamhet. Hon besökte det hus han i lifstiden bebodt och det lilla kapell där han brukade läsa mässan. Hans efterträdare, Fader Konrardi, förde henne äfven till ett hem för 105 gossar och unge män, hvilka sågo lika glada ut som flickorna i Kalaupapa och med största förtjusning emottogo den vänlige presidentens löfte om ett bollspel. Samma hemska spår af den förhärjande sjukdomen voro likväl här skönjbara. Då hon hörde dem sjunga sina hymner, visste hon knappast om hon skulle gråta öfver denna lilla skara, på hvilken döden redan tryckt sin stämpel, eller glädjas vid tanken på, att de inom kort skulle, »iklädda odödlighetens skrud, förflyttas till ett än skönare land än detta »Söderhafvets paradiset».

Fader Wendolens lilla kyrka och hans skola för sådana spetälska barn, som bo hos sina föräldrar, besöktes äfven. De spetälska bo

*) Syster Rose Gertrude beskriver ön såsom paradisiskt skön, med höga berg (utbrända vulkaner), vackra dalslutningar och en yppig växtlighet.

nämligen i allmänhet i skilda hus, somliga uppförda af rika anförvandter och inredda med en viss lyx, andra mera enkla byggda af staten, alla nätta och renliga, när icke innevärnarnes liknöjdhet låta dem förfalla. Folket hade dock ett visst sinne för det prydliga och satte gärna upp kort och taflor på väggarna i sina rum. Tillsammans med de båda prästerna, hvilka gladt och otvunget samspråkade med infödingarne på deras eget språk och tycktes hafva vunnit deras hjärtan, gjorde hon besök i flera af dessa hyddor och var i tillfälle att tala ett tröstens ord till mången sjuk. Bland andra omtalar hon en ung bildad engelsman i sista stadiet af sjukdomen med till hälften bortfränt ansikte, skinnet spändt öfver knotorna, fingerlösa händer och svår andnöd. Ehuru han hade full känsla af det ohyggliga och motbjudande i sin sjukdom, var han dock ett mönster af tålmod och ndergifvenhet. Hon knäföll vid hans sida och bad »härskarornas Herre snart sända sina vingade budbärare att föra denne martyr hem till sig.» Då gjorde den sjuke en ansträngning att resa på sig och hviskade: »tack för edert besök, kära syster. Gud signe eder.» Och innan kvällen hade den lidande fått ro.

Friska släktingar och vänner till de spetälska kunna utverka sig tillåtelse att få komma till ön som »kokuas» eller hjälpare för att vårda sina kära. De sägas ofta vara angelägna att vid den tid efter annan förekommande läkareundersökningen förklaras angripna af smittan, ty i så fall få de stanna på ön. För sådana, hvilka ännu icke kommit till sista stadiet af sjukdomen, förefaller nämligen Molokai som ett arkadien, där man framdrömmer sitt lif i ljuf översksamhet med fullt upp af kläder och föda. För de svårt sjuka är det däremot illa ställt; intet sjukhus finnes, där de kunna få bättre vård än i de spridda husen och kunna få dö i frid. Denna brist föll genast syster Rose Gertrude i hennes egenskap af engelsk sjuksköterska i ögonen, och hon bifogar ett kraftigt upprop till de spetälskas vänner att insamla medel till ett hospital. Af den hawaiiiska staten kan man ej gärna begära, att den skall göra mera än den redan gjort. Konungariket har 80,000 innevärnare och ensamt på Molokai finnas 1,170 spetälska att underhålla, förutom alla som kunna finnas på de andra öarna.

Den nyligen affidne konung Kalakaua såväl som hans drottning Kapiolani lära visat mycken välvilja mot dessa sina af olyckan så svårt hemsökta undersåtar. Efter drottningen är Kapiolani-hemmet nära Honolulu uppkalladt. Det står under uppsikt af tre franciskanersystrar och emottager döttrar till spetälska föräldrar. Af de 35, som

här sedan 1885 fått ett hem, hafva blott tre skickats tillbaka till Molokai såsom angripna af fullt utbildad spetälska.

Till sist må anföras några ord ur syster Rose Gertrudes bref, hvilka bäst visa huru hon själf fattar sin uppgift. Hon berättar, att hon ofta under bön och tårar måste strida mot en häftig längtan att återse hem och vänner, men att hon är lycklig att vara så strängt sysselsatt, att hon sällan har tid att tänka på sig själf. Hennes erfarenhet tyckes ej motsvara läkarnes påståenden, att de spetälska ej förpesta den omgifvande luften, och hon erkänner, att de sjukas åsyn är motbjudande. Men hon tillägger: »När Gud pålägger oss en uppgift, tager han bort all vedervilja mot densamma.»

Lidt fra en fællesskole i Norge.

Vi træder ind på skolegården. Det er en stor, vakker plads, omgivet af lindetrær, med furuskov på den ene side, bölgende enge på den anden, frit beliggende med smuk udsigt over det nærliggende landdistrikt. Det er ved 12-tiden, og vi venter ei længe, der signaliseres med en klokke, og snart marscherer klasse for klasse med sin lærer i spidsen, gutterne foran, pigerne efter, i fuld orden ud. Læreren standser ved udgangsdøren, og lader troppen gå forbi, medens den inspicerende lærer og lærerinde indtager sine pladse. Flokken spredes, gutterne går til højre, pigerne til venstre af den rummelige gårdsplads, og snart er legene i fuld gang. Gutternes lege er voldsommere, hverfor de er helst for sig selv, pigerne er fredelige trods sine hyl, uden hvilke deres leg vistnok ei kan existere. I sin iver forvilder börnene sig ofte over på hinandens pladse; men de inspicerende ser gjerne gjennem fingre dermed, passer kun på, at der ingen ugreie bliver. Ti minutter varer fritiden, og det ser ud til, at de nydes; börnene spiser, leger, skråler på en gang, og deres ansigter vidner i detheletaget om sundhed og godt humør. Börnene må ud mellem hvor time; kun voldsomt regnveir nöder dem til at opholde sig i korridorerne.

Men pedellen ringer, i et nu er legen ophört, börnene stiller sig i geled, klasse for klasse, gutterne for sig, pigerne for sig, de inspi-

cerende lærere*) påser orden og ro, der lyder et: »giv agt! og »vær så god», og så marscheres der ind i de respektive klasser, hvor de fungerende lærere alt er tilstede forat modtage hver sine elever. Når børnene er i klassen, skal der herske stilhed, tøiet hænges på plads, bøger tages frem, og inden mange minutter er arbeidet i gang. Gutterne indtager de nærmest katheteret værende pladse, pigerne de bagre; der tages ved placeringen ei hensyn til nummer, kun hvorledes eleverne bedst passer sammen.

Skolens disciplin er så gennemført, at ubehageligheder gutter og piger imellem ei kjendes til; gutterne kan nok have nappetag sig imellem, pigerne »fornærmelser» mellem sig, men uden betydning. »Kurtis» er et fremmed ord, endnu ei optagen til skolebrug, skjönt der kan findes elever af begge kjön i de överste klasser i omkring 20 års alderen; de store piger finder vistnok som regel, at jevnaldrende gutter er små, og desuden er de gjerne så optagne af den forestående eksamen, at de ei finder tid til »flirtation». Börn, især små piger i 13—14 års alderen, er snarere vanskeligere at styre, men dette kommer dog lidet tilsyne på skolen, hvorimod de ofte får et raptus af »at spadserer om eftermiddagen med gutter». Dette er dog også i al uskyldighed, i reglen er de kun gode kammerater, og blander man sig ei op i det, går det som en anden börnesygdom over på en kort tid.

I reglen tåler ikke gutterne, især de jevnaldrende, nogen »kurtis» af pigerne. Et eksempel karakteriserer dette. En dag traf Inspektrisen en 12 års gammel pige grædende i skolegården. »Nu, hvad feiler dig?» — »Jo, Henrik spændte mig under udmarschen». (Bemeldte Henrik var netop bleven elev af skolen, var tilflyttet fra en anden by): »Du tager fejl, vennen min, han puffede vel bare til dig af uagtsomhed, du ved han er nykommen og har endnu ej greie på, hvordan vi har det.» — »Nei, han gjorde det med vilje, han gjorde det to gange.» — »Har du været uskikkelig mod ham da?» — »Nei, jeg har ikke gjort ham noget.» — »Ja, ja, gråd nu ei for det, det gjorde nok ei så ondt, og jeg skal tale med Henrik.» Efter skolens slutning talte Inspektrisen med gutten, der tilstod, han havde spændt pigen. »Hvarfor gjorde du det da?» — »Jo, de andre sagde, at hun var så glad i mig.» — Henrik har sidenefter ladet pigerne være i fred for så voldsomme kjærtegn.

Denne fællesskole er som de fleste andre i Norge oprettet af

*) Hele lærerpersonalet, lærere som lærerinder, går under navnet »lærere».

økonomiske grunde.*) Der var på stedet en komunal middelsskole for gutter samt en pigeskole, begge arbejdende under økonomisk tryk og med få elever. Kommunen var fattig og skatterne store. Da foreslog middelsskolens bestyrer en sammenslutning af begge skoler, og trods megen modstand fra bekymrede forældre, trods forsikringer om, at deres døtre ei skulde besøge den skole, kom forbindelsen istand, pigeskolen nedlagdes, der blev bekendtgjort, at fra det nye skoleårs begyndelse havde pigerne adgang til den kommunale fællesskoles alle klasser, lærerinder engageredes, og da dagen kom, indfandt der sig piger i mængdevis, og de bekymrede forældre blev snart fællesskolens bedste venner og beskyttere, og har åbent og ærligt bekendt sin blindhed fra før. »Hvordan kunde vi ane, at det skulde arte sig så», siger de til sin undskyldning.

Skolen, der har bestået som fællesskole i vel 5 år, tæller mellem 160—180 elever, fordelt på 9 klasser — pigerne er dog forpligtede til 10 års skolegang, det vil sige, 2 år i sidste klasse, — står under en overlærers bestyrelse og afslutter med middelskoleeksamen. Gymnasialuddannelse må søges i en anden by. Det engere tilsyn med pigerne udføres af en dertil ansat inspektrice, der har at påse, at pigerne ei overanstreges, som har at være opmærksom på deres væsen og opførsel, helbred o. s. v., og skride ind om fornødent.

Den frygt for, at pigerne skulde overanstrenges sig eller indlade sig i nogen ærgjærrig kappestrid med gutterne, er heldigvis svunden så godtsom bort, og der gjøres også alt fra skolens side for at lette dem arbeidet, således 2 år i sidste klasse, mindre pensum i matematik, kortere skoletid o. s. v. Matematik er et fag, pigerne gennemgående har vanskeligere for end gutterne. Gutterne kommer på skolen kl. 8, pigerne $\frac{1}{2}$ 9, og varer skoletiden til 2 med 10 minutters pause mellem timerne. Pigerne har daglig gymnastik under en lærerindes ledelse fra $\frac{1}{2}$ 9—9. Deres håndarbeidstime, 3 gange ugentlig, er fra 1—2, dog således, at de børn, der ei orker den lange skoletid, får

*) I Norge væcktes frågan om samundervisning första gången år 1883, då Breviks kommun anhöll om statsbidrag till en mellanskolas upprättande under förutsättning af samundervisning hela skolkursen igenom. Med regeringens samtycke infördes därefter samundervisning, icke blott i Breviks kommunala mellanskola, utan äfven i Farsund, Gjövik, Sarpsborg, Mandal och Kongsvinger. Sedan dess har på flere andra orter i Norge mellanskolor för gossar och flickor blifvit upprättade, med delvis eller fullständig genomförd samundervisning, och från alla håll ingå tillfredsställande uttalanden om denna anordning.

gå hjem kl. 1. Flere piger deltager dog efter ønske i undervisningen fra 8—9, uden at dette generer dem.

Man synes at spore, at börnene i fællesskolen har god indflydelse på hinanden. Gutterne stagger uvilkårlig i pigernes nærværelse sit vilde væsen, passer sine manerer og sit udseende bedre, og pigerne bliver mere frimodige, mindre sære og snerpede, end hvor de er alene. Det, at de ler af hverandre eller kriticerer hverandre, hjælper bedre end mange ord fra en lærers side. Og ikke mindst indflydelse har det på lærerne selv, der aldrig tør glemme, at de står ligoverfor begge kjøn. — Med hensyn til flid og evner holder de hinanden stangen; som før nævnt ligger enkelte fag som matematik, fysik, geometri mest for gutterne, mens sprog gjerne er pigernes kjæphest. Naturligvis er der hæderlige undtagelser. Skulde det karakteriseres, er gutternes evne: skarphed i tanken, pigernes: den umiddelbare tilegnelse.

* * *

Gjerne hvert eller hvert andet år foretages en udflugt »skoletur» med eleverne til et eller andet vakkert sted i nabolaget, ei for langt væk for de smås skyld. Til denne tur indbydes også forhenværende elever, og det er ei få, voksne herrer og damer, som slutter sig til det glade barnetog. I fuld orden, under vaiende faner og med fuld musik drager toget afsted om morgenen, pigerne, med de mindste i spidsen, ledsagede af sine lærere, derefter gutterne med gevær på skulderen, ens klædte, under militær komando, og tilsidst »ambulancen», en hövogn, prydet med ambulanceflag, fuldpakket af kåber, schawler, velforsynede nistekurve — hvert barn tager sin mad med sig — og de små, der bliver trætte. Der gjøres ofte rast, og næsten hver gang må der spises, for »vi er så sultne så»; men mödrene kjender appetiten, og der er forsyning nok.

Så vandres der videre gennem skov og dal, musikken spiller, eller börnene synger, undertiden må de give udtryk for sin fryd i jublende hurraråb, og så omsider når man frem til stedet, hvor dagen skal tilbringes. Og hvor de kan spise, de små! Jo mindre de er, jo mere går der ned, alt skal absolut fortæres, helst med en gang. Og så spiller musikken, der leges og danses af store og små i al uskyldighed, i jubel og glæde, lærerne deltager i legen, hjælper og veileder, passer på, at alt går pent til.

Men solen begynder at gjøre lange skygger, det første signal lyder til opbrud, töiet samles, og ordnes, ved det andet stiller troppen

sig i tilvant orden, ved det tredie lyder »fremad, marsch». Ambulancen benyttes nu mere af små, trætte fødder, gangen og marschen er i dethele ei så korrekt, hist og her opdages en desertör, som bare vilde plukke nogle blomster, eller bryde af nogle lövgrene; men når man kommer til bygrænsen, rettes ryggerne, gelederne sluttes, ambulancen forlades, thi nu strømmer folk til — fædre og mødre, slægt og venner — forat se »skoletoget», der nikkets og viftes, trætheden er glemt, og så gjøres holdt på byens torv, musikken giver endnu nogle nummere tilbedste, bagagen uddeles, endnu et hurra, og toget opløses. Kan gutter og piger opføre sig så smukt og naturligt på en slig tur, er der sikkerlig ingen fare for deres samliy inden skolens fire vægge.

Naturligvis kan der være mangler ved denne som ved enhver anden menneskelig institution; men fremtiden vil vise, at disse mangler ei skyldes skolen, fordi den er »fællesskole».

Louise Andersen.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

De svenska tjänstflickorna i Danmark.

Den af Fredrika-Bremer-Förbundet tillsatta *komitén för utredning af de till Danmark utvandrande svenska allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden* fortsätter allt jämt sin verksamhet.

Ett ytterligare bidrag till den sorgliga historien om våra unga landsmaninnors ställning på andra sidan Öresund lämnar oss en dansk tidning, som i en artikel redogör för tillståndet vid Hanemose tegelbruk nära Saxkjöbing. Ett stort antal svenska kvinnor äro här anställda och sysselsatta med ett i högsta grad hårdt och osundt arbete. Brukets ägare skulle svårligen i Danmark kunna finna arbetare, som ville åtaga sig något slikt. De bostäder och lefnadsförhållanden, hvarmed de unga svenskorna måste nöja sig, äro öfver all beskrifning eländiga. Enligt kontrakt åtnjuta hvarje arbeterska 4 kronor i veckan såsom kostpenningar, men i stället för kontanta penningar utdelas fyra små papperslappar, på hvilka står skrifvet 1 krona och fabriksägarens namn. För dessa papperslappar köpas lifsförnödenheter i marketenteriet, men naturligtvis ej på annat håll. Följden blir, att arbeterskorna blifva bundna att här skaffa sig hvad de behöfva i

stället för att på annat håll till billigare pris erhålla bättre varor. Så till exempel har marketentaren ej på hela sommaren haft någon mjölk, och kvinnorna hafva därför helt och hållet måst umbära denna dryck; penningar utfå de ej före arbetstidens utgång. *Hvarje halfår, heter det i artikeln, då den ena uppsättningen arbetskrafter reser, skaffas med lätthet ny uppsättning genom människoaffären vid Halm-torvet i Köpenhamn.*

Komitén, som fick del af denna upprörande artikel, förfrågade sig angående dess trovärdighet hos sakkunnig person, som svarade, att tidningens uppgifter beklagligtvis voro i detalj faktiska; samma person tillfogade dock, att slika förhållanden torde vara enastående.

Genom korrespondens med kompetenta personer i sydliga Sverige har komitén till sin glädje erfarit, att utvandringen synbarligen börjat aftaga, och att Smålands och Skånes unga döttrar tyckas allt mera börja att nöja sig med det arbete och den knappare arbetsförtjänst, som hemlandet erbjuder.

Emellertid har man så väl i Danmark som i Sverige äfven insett den fördel, som skulle vinnas, om alla s. k. *fæstekontor* blefve underkastade kontroll; närmaste följden häraf skulle vara, att *icke auktoriserade* kommissionskontor blefve afskaffade. Ett förslag i detta syfte har af regeringen blifvit framlagd i danska riksdagen. För att riksdagsmännen skulle kunna bilda sig ett begrepp om dessa icke auktoriserade kommissionskontors förderbringande verksamhet, inbjöd *Dansk Kvindesamfund* mot slutet af förlidet år riksdagens ledamöter till ett diskussionsmöte. Här framhölls äfven den för svenska arbeterskor vådliga sidan af saken, och aftryck af fröken G. Adelpborgs uppsats »*Svenska tjänstflickors utvandring till Danmark*» utdelades till mötets besökare.

Ofvan nämnda förslag har nu af riksdagen blifvit antaget. Bland de bestämmelser, som innefattas i den nya lagen må nämnas:

»Rättigheten att mot betalning förmedla tjänstehjonskontrakt af »sedda att gälla vare sig i Danmark eller utomlands eller skaffa ar- »betare anställning utomlands är beroende af särskildt tillstånd (be- »villing). Dylikt tillstånd, som i Köpenhamn meddelas af magistraten »och på andra orter af kommunalstyrelsen eller amtsrådet, kan när »som helst återkallas, därest vederbörande icke ställt sig de i lagen »gifna föreskrifter till efterrättelse, eller gjort sig skyldig till en van- »äraande handling eller visat sig ovärdig förtroendet.

»Kommissionärskap må icke utöfvas i sammanhang med idkande »af utskänkningsrörelse, och i Köpenhamn och öfriga städer med mer »än 6,000 invånare må icke kommissionskontor för både män och kvin- »nor inrymmas i samma egendom. För redan auktoriserade kommissio- »näner träder emellertid denna bestämmelse icke i kraft förrän efter »två års förlopp. Den som utan vederbörligt tillstånd utöfvar kom- »missionärskap, straffas med böter och i svårare fall med fängelse in- »till 6 månader. Lagen bestämmer vidare straff, böter eller i vissa »fall fängelse för den som fordrar eller mottager betalning utöfver »taxan, eller mot bättre vetande lämnar oriktiga uppgifter, eller narrar

»och förleder folk att lämna sin tjänst, eller som fäster minderåriga utan målsmannens samtycke m. m.»

Lagen träder i full kraft den 1 nästkommande juli.

De småskrifter med skildringar, stödda på faktiska episoder och till framställningssättet lämpade efter allmogens uppfattning, hvilka genom Fredrika-Bremer-Förbundets försorg utsändts i landsorten, hafva synbarligen med begärighet blifvit mottagna och lästa; må hända vågar man antaga, att de i sin mån verkat för utvandringens hämmande. Förbundet har därför ånyo utgifvit en skrift att i 1,500 exemplar utsändas under förhoppning, att äfven den med sitt varnande »gif akt» skall bidra att fästa uppmärksamheten på de faror, som möta våra unga landsmaninnor vid arbetssökandet i Danmark.

Fredrika-Bremer-Förbundets dräkthereformförening hade sitt årsmöte måndagen den 23 mars i Schwartz' skolas lokal, Kommendörsgatan 17.

Sedan års- och revisionsberättelse uppläst hölls af föreningens ordförande, fru C. Scholander, ett föredrag om »dräkthereformens stora vikt för såväl kroppens som själens hälsa», hvilket föredrag medföljer detta häfte såsom bilaga. Efter föredragets slut förevisades en klädning, passande såväl till hvardagsdräkt som till sport, till hvilken modellen genom fru Hanna Palmes försorg erhållits från England. En annan klädning, likaledes afsedd till sportsändamål, komponerad af fröken Ohlson, förevisades äfven. Därefter skreds till val af styrelse.

Medlemmar af styrelsen äro: *Ordinarie medlemmar, valda af Fredrika-Bremer-Förbundet*: fru J. Jolin, fru K. Bohman och fröken M. Silow. *Suppleanter*: fruarna M. L. Berg och G. Linder. *Ordinarie medlemmar, valda af föreningen*: fruarna C. Scholander (ordf.), C. Boklund, A. Cederschiöld, J. Humble, H. Palme och fröken N. Palmqvist. *Suppleanter*: fruarna M. Bolin (kassaförvalt.), N. Bendixson, A. Arvedson och fröken E. Bergman.

Fredrika-Bremer-Förbundets vårsamkväm ägde rum tisdagen den 17 mars i Hotell Continentals stora festvåning och var som alla föregående tillställningar af liknande art mycket talrikt besökt.

Sedan te serverats i de inre salongerna, samlades man i den stora salen, där fl. dr fröken *Ellen Fries* höll ett synnerligen intressant och roligt föredrag om pfalzgreffinnan Catharina, Carl IX:s dotter och Carl X Gustafs mor. Såsom illustrationer till föredraget voro exponerade ett antal graverade porträtt samt vyer af pfalzgreffinnans slott, Stegeborg, Bråborg, Skenäs och Rönö.

Musikprogrammet utgjordes af några svenska och norska bas-sånger af en känd amatör, duetter af tvenne förbundets kvinliga ledamöter samt ett par italienska sångnummer af en yngre framstående tenor.

Pristäflan,

Fredrika-Bremer-Förbundet

får härmed inbjuda hugade författare till en pristäflan.

Förbundet utfäster tvenne pris, det ena å 200 kr., det andra å 100 kr., för de bästa nöjesböcker, skrifna för barn eller ungdom.

Böckerna böra vara afsedda för något visst åldersstadium mellan 8 och 15 år. Innehållet kan utgöra en enda sammanhängande berättelse eller skildring eller ock bestå af 2 å 3 eller möjligen flere sådana. Arbetet bör i tryck icke understiga*) 100 sidor vanlig oktav. Förbundet förbehålles optionsrätt till förlagsrätten.

Täflingsskrifterna böra vara inlämnade till **Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité, Stockholm, 5 Malmtorgsgatan, före den 1 Juli 1891** och vara åtföljda af förseglad sedel, innehållande författarens namn och adress.

*) I den inbjudning till pristäflan, som meddelades i Dagnys 3:dje häfte hade ett vilseledande tryckfel insmugit sig. Där står å 9:de raden nedifrån: »i tryck icke *öfverstiga* 100 sidor.» Detta rättas härmed till: »icke *understiga* 100 sidor». Felet har rättats i en del af upplagan.

AMANDA NYSANDER,

Blomsteratelier

för fina, konstgjorda blommor.

Nybrogatan 16.

Carolina Söderlund,

GULDSMED.

36 Regeringsgatan 36, Stockholm.

Ett kurant varulager af guld och silver. Reparationer verkställas billigt.

ROSALINE,

är ytterst verksamt mot fräcknar, solbränna, hetblemmer och stark rodnad i ansigtet, gör huden mjuk och hvit samt är särdeles behagligt att använda.

Säljes å 1: 25 flaskan endast hos

ELIN EDLUND,

63 Drottninggatan 63

(Parfymhandeln).

Damhårarbeten,

vackra och välgjorda, af renaste *hår*, till de billigaste priser i riket, såsom *Damperuker* från 15 kr., *Lösbenor* fr. 5 kr., *Hårflätor* fr. 3 kr., *Hårknutar* fr. 2 kr. m. m. hos

Herr och Fru E. Malmberg, Damfrisörer, Etabl. 1871,
Engelbrektsatan 5, vid Humlegården; Hamngatan 18A, vid Kungsträdg.,
STOCKHOLM.

Telefon: Bell 10 56. Allm. 150 94.

OBS!!

Stort lager af

Barnkläder för alla åldrar,

till och med 16 år

Goda tyger! Nya, smakfulla modeller! Billiga priser! Allm. Telefon 68 40.

2 Stora Vattugatan 2,
hörnhuset vid Brunkebergstorg.

10 Bazaren å Norrebro 10.

H. NYSTRÖM.

Å Dam-underkläder

och all slags lannesömna

emottagas beställningar, hvilka utföras billigt och väl å egen syatelier. — Profver å modeller och tyger förevisas, måtttagning och profning ombestyres i hemmet af förestånderskan för syateljern.

K. M. Lundbergs Bosättningsmagasin

7 Storkyrkobrinken 7.

Anmälan.

Dagny, som äfven i år utgår i en för våra förhållanden stor upplaga, skall fortfarande verka för **Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende"**. Tidskriften skall äfven följa den nyare litteraturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfersikter m. m.

Dagnys utgifvande under år 1891 ombesörjes af en af Fredrika-Bremer-Förbundet utsedd **Redaktionskomité**, till hvilken, under förbundets adress, alla meddelanden rörande tidskriften böra ställas. Fru **S. L—d Adlersparre** kommer fortfarande att deltaga i komiténs arbete.

Dagny utkommer med åtta häften om två tryckark.

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af förbundet kr. 2,50.

För icke medlemmar » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmstorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.